

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ОСНОВ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Дослідження політико-правових основ розвитку громадянського суспільства в Україні, пошуку і впровадження громадянсько-легітимних форм співжиття і взаємодії є актуальним завданням для сучасної ситуації в Україні (наявність нестабільності, невизначеності, відсутність механізмів впливу на суспільні процеси, загострення політичних кризових явищ, інші проблеми) [2, с. 56]. В сучасних умовах суспільного поступу, з неодмінною загрозою посилення меркантильних тенденцій, постійно існує небезпека руйнування як основ громадянського співжиття, що склалися впродовж тривалого періоду розвитку української історії, так і політико-правових традицій минулого, що виступали засобами збереження соціальної цілісності суспільства, виступаючи чинниками внутрішньої соціально-політичної консолідації.

Суттєвим аспектом змісту громадянського суспільства в Україні є політичне спрямування. Завдяки традиціям взаємодопомоги, формам громадського спілкування, сімейному вихованню, відбувається закріплення і відтворення цінностей громадського способу життя, прилучення індивідів до суспільно значущої діяльності. Громадянська активність сприяє становленню соціальної однорідності суспільства, сприяє набуттю навичок спілкування і взаємодії, піднесенню культурного рівня людей тощо. Сучасна політико-правова і соціокультурна ситуація, з дедалі більшим домінуванням альтернативних ліній громадського співжиття, актуалізує проблему політико-правової і морально-правової стабілізації українського суспільства.

Проблема політико-правових основ розвитку громадянського суспільства в Україні є науково актуальною з огляду на визначення масштабів її впливу як на поточну суспільну ситуацію, так і на перспективи громадянської життєдіяльності людської спільноти, засвідчуючи нагальну необхідність становлення і розвитку політико-правової культури в суспільстві [4, с. 72]. Зокрема, у сучасних складних умовах перебігу процесів державотворення в Україні, присутній процес конкуренції між «централізованим», «державним» правом та традиційним правом, що є результатом тієї історико-культурної традиції, що свідчить про взаємодію різних соціальних груп, релігійних та етнічних меншин. Це, у свою чергу, обумовлює потребу поглибленого наукового осмислення феномену громадянського співжиття, окреслення його політико-правових особливостей і характеристик.

Як підтверджують праці науковців, у вітчизняній суспільно-політичній думці триває процес осмислення механізмів політико-правових впливів на ситуацію в українському соціумі, вивчення політико-соціального досвіду співжиття українців, адже сучасний світ XXI століття, з його глобальними суспільними катаклізмами, екзистенційними настроями, визнанням усеpronикаючої кризи культури і громадянської моралі, потребує правової рецепції і визнання норм політико-правової культури як таких, від прийняття яких безпосередньо залежить фізичне виживання спільноти, її політичний, соціальний і духовний розвиток.

Представлена проблема обумовила вибір теми дослідження: «Політико-правові основи розвитку громадянського суспільства в Україні».

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливостей становлення громадянського суспільства в Україні на засадах політико-правової регламентації, історичними витоками якої є організація норм і правил, притаманних традиційній культурі української громади.

Для досягнення заданої мети визначені такі завдання:

– розкрити сутність понять «громадянське суспільство», «громада», «право», «політика», «держава» як наукових понять та соціально-політичних феноменів;
– дослідити причини і умови розгортання політико-правових процесів на сучасному етапі розбудови громадянського суспільства в Україні;

– виявити місце та роль права і правових традицій в організації громадського життя;
– окреслити основні характеристики політики держави у сучасних процесах розбудови громадянського суспільства в Україні на рівні функціонування влади та політичних інституцій;
– визначити ефективні шляхи подолання політико-правових деструкцій громадянському суспільству.

Теоретико-методологічною основою дослідження є: метод системного аналізу, історико-культурологічний метод, структурно-функціональний та компаративний підходи в аналізі політичних і соціальних характеристик громадянського суспільства.

Об'єктом дослідження є громадянське суспільство в політико-правових характеристиках і оцінках.

Предмет дослідження – політико-правові основи громадянського суспільства в соціальних проявах і реаліях сучасної України.

Необхідність розбудови громадянського суспільства виступає нагальною потребою часу та є можливим шляхом виходу з гострої політичної та соціальної кризи, у якій сьогодні знаходиться Україна. Ідеологічно процес розбудови громадянського суспільства визначається формуванням демократичного світогляду, вихованням самосвідомості та самоповаги, поваги до оточуючих, адже громадянське суспільство – це передусім механізм самоорганізації спільнот, дієвість якого визначається принципами самоврядування й культурного розвитку.

Громадянське суспільство виступає проєктом державотворення, бажаною моделлю справедливих, рівноправних відносин, як міжособистісних, так і міжсуб'єктних. До складових ознак громадянського суспільства доречно віднести 1) наявність громадянської свідомості та самосвідомості; 2) приватність особи, її автономію від держави; 3) дотримання прав людини й особи; 4) дієвість принципів самоорганізації у соціальних інституціях й об'єднаннях; 5) розвиток громадянських та економічних ініціатив; 6) гнучка система соціального захисту; 6) обмеження втручання держави у функціонування сфер суспільства на всіх рівнях соціальної взаємодії.

У розвинених суспільствах право пов'язане з державою і не може існувати окремо від нього, оскільки його загальнообов'язковість забезпечується заходами державного впливу, а самі норми як правило приймаються, змінюються або скасовуються тільки державними органами [2, с. 81]. У суспільствах, де державна влада відсутня чи її вплив дуже слабкий, правові взаємини можуть регулюватися встановленими традиціями, релігією. У свою чергу, держава не може існувати без права, тому що нормами права регулюється державний лад.

В Україні на сучасному етапі її розвитку продовжується процес структуризації і поляризації суспільства з виділенням певних груп, прошарків і страт, появою та інституціоналізацією нових, не існуючих раніше елементів соціальної структури, з поступовим визначенням і висуненням певних інтересів (політичних, економічних, культурних), з формуванням відповідної представницької системи (тобто утворенням партій і громадсько-політичних рухів, які ці інтереси уособлюють і репрезентують перед владними структурами).

Ідея прогресивного і динамічного розвитку на засадах розбудови громадянського суспільства, розвивається сьогодні у відповідності з прагненням досягти добробуту й вирішувати назрілі проблеми, узгоджуючи власні інтереси з інтересами інших націй. Вона є найприйнятнішою в цивілізованому світі, оскільки стимулює дотримання конституційних прав і свобод, сприяє розкриттю внутрішнього потенціалу громади, поліпшенню добробуту кожного її представника, створенню іміджу демократичної держави.

Шляхи виходу із нинішньої критичної ситуації вбачаються в потребі розвитку традицій правової моралі, у зверненні до національних традицій права, у формуванні української еліти, захисті народних моральних традицій на державному рівні. Саме ідея прогресивного і динамічного розвитку на засадах розбудови громадянського суспільства після проголошення Україною незалежності постала перед нашим суспільством як найактуальніша й водночас найскладніша.

Список використаних джерел

1. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації. Київ: ИПС, 2017. 436с.
2. Загальна теорія держави і права / за ред. М.В. Цвіка, доц. В.Д. Ткаченко, проф. О.В. Петришина. Харків: «Право», 2012. 432с.
3. Основи демократії: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / авт. колектив: М.Бессонова, О.Бірюков, С.Бондарчук та інші.; / за заг. ред. А.Колодій; М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти АПН України, Укр.-канад. проєкт «Демократична освіта», Інститут вищої освіти. Київ: вид-во «Ай Бі», 2014. 684с.
4. Порівняльне правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології: монографія / Кресів О.В. (керівник авт.кол.), Луць Л.А., Мережко О.О. та інші / за ред. Ю.С.Шемшученка. Київ: Інститут держави і права ім.В.Корецького НАН України, 2016. Вип.3. 256с.
5. Центр знань з прав людини. Національний університет внутрішніх справ та the British council. Предметна рубрика. URL: www.naiu.kiev.ua.
6. Циппеліус Р. Філософія права: підручник: пер. з нім. Київ: Тандем, 2000. 300с.
7. Comparative Foreign Policy. Theoretical Essays. New York: David McKay Company, Inc., 2010.
8. . Nadiya Hnasevych, Olena Morschakova. Personal development of person in models of cultural creation: etnical-philosophical reflexia. SKNID No. 3 (167) May-June 2020. С. p. 27-33.